nusmailintais galais, dubens dalelė. Tarp jų buvo ir keli pasvarai - karna perjuosti akmenys.

Apatiniajame (B) horizonte surinkta apie 900 Narvos kultūros puodų šukių. Tai įprastiniai smailiadugniai plačiaangiai puodai su kriauklelių priemaišomis molio masėje. Keletą jų buvo galima ištisai sulipdyti, nors jie sutrupėję į keliasdešimt gabalėlių. Keramika puošta duobutėmis, pleištukais, apvajiniais įspaudais. Daugumos puodų puošta tik pati briauna. Kai kurių paviršius buvo brūkšniuotas. Rasta plonų pailgų dubenėlių dalių, kai kurių dugneliai išorėje buvo ornamentuoti. 73 surinkti mediniai radiniai buvo labai įvairūs. Daugiausia tai įvairūs žvejybos įrankiai: branktai, irklai, samtis vandeniui iš luoto išpilti, ungurių šakių dalys, butinių dalys, dvišakiai tinklams džiauti, tinklų virvės, pušies žievės plūdės, daug bučiaus skalų liekanų, keli nusmailinti kuolai tinklams pririšti.

Iš namų darbo įrankių bei apyvokos reikmenų minėtini lenkti kirvių kotai ir movos, kaušeliai, įvairios lentelės bei neaiškių dirbinių nuolaužos.

Iš akmens daugiausia pasvarų su išskalomis kraštinėse. Tačiau buvo ir keli tošimi apvynioti pasvarėliai, galąstuvų gabalėliai bei kelios titnago nuoskalos. Įdomiausia yra juodo skalūno rombinės buožės dalis su į vidų siaurėjančia skylute. Tai vienintelis aiškus įvežtinis dirbinys šiame gyvenvietės horizonte.

Iš gintaro dirbinių rasta tik viena lęšinė sagutė ištrūkusia kilpele. Kiti radiniai - tik natūralūs gabaliukai.

Šia gyvenviete pabaigtas antrasis Šventosios komplekso tyrinėjimų etapas.

Egidijus Šatavičius

Margių "Salos" gyvenvietės tyrimai

Margių "Salos" akmens amžiaus gyvenvietė (Varėnos r., Kaniavos seniūn.) yra Margių kaimo P pakraštyje. Tai gana masyvi kalva užakusio Dubos ežero V pakraštyje, kurią iš visų pusių supa durpynas. Kalva buvusi sala yra 200x300 m dydžio, pailga ŠR-PV kryptimi. Salos centrinėje dalyje yra iki 4 m aukščio kalvelė statokais šlaitais, kurios viršuje yra 35-38x100-110 m dydžio lygi aikštelė. Gręžiniu nustatyta, kad kultūrinio sluoksnio

storis joje siekia 1 m. Galbūt tai piliakalnio ar įtvirtintos gyvenvietės liekanos - vietiniai gyventojai sako, kad ten stovėjusi kunigaikščio Margio pilis.

Visa salos teritorija nuo 1972 m. saugoma kaip Margių akmens amžiaus stovyklavietė (AR 1377). Archeologijos paminklo statusas neapsaugojo paminklo nuo naikinimo. Visa paminklo teritorija buvo suarta ir užsodinta tankiu pušynu, kurio šaknys sparčiai naikina kultūrinį sluoksnį; be to, dalis teritorijos apardyta buldozeriu nustumdžius viršutinius sluoksnius ir įrengus V dalyje gėlavandenių klinčių karjerą.

Pirmąsias žinias apie šią gyvenvietę pateikia V.Šukevičius. XX a. pirmame dešimtmetyje jis ištyrė nedidelį plotelį viršutinėje kalvos dalyje ir aptiko akmens amžiaus-XVI a. radinių. Pokario metais ši gyvenvietė netyrinėta, čia lankytasi tik žvalgomųjų ekspedicijų, po kurių archeologinėje literatūroje įsivyravo nuomonė, jog gyvenvietės kultūrinis sluoksnis sunaikintas arimo, nes ši vietovė nuo amžių buvo ariama.

1995 m. LKPC archeologinė ekspedicija atnaujino šios gyvenvietės tyrimus. PR dalyje, kalvos papėdėje, ištirtas 20 m^2 dydžio plotas. Viršuje buvo 14-21 cm storio armuo, dengiantis iki 25 cm storio gelsvai rusvos spalvos smėlį - gyvenvietės kultūrinį sluoksnį. ŠV perkasos gale jis buvo plonesnis ir kompaktiškesnis, o PR - storesnis, tačiau ne toks ryškus, su dideliu gėlavandenių klinčių kiekiu. Žemiau slūgsojo gėlavandenės klintys su smėlio priemaiša (įžemis). Perkasos viduriu ėjo 20 cm aukščio terasėlė, buvusio ežero kranto linija. Centrinėje ir PR perkasos dalyse atsidengė kelios dėmės.

Tyrimų metu surasta beveik 450 įvairių titnaginių radinių. Apie 23% jų pabuvoję ugnyje. Dauguma radinių pasidengę rusvai gelsva, žalsva ar net rausva patina. Aptikti 4 rėžtukai (3 retušuoti su įstrižais ašmenėliais ir 1 dvikryptis vidurinis), 1 galinis pailgas gremžtukas su rėžtukiniu išmušimu kitame skeltės gale, 1 specialios paskirties dirbinys, 9 dirbinių fragmentai, 2 vienašoniai mikrorėžtukai, 1 ašmenėlis, 1 nedidelis nuoskalinis asimetrinis kirvelis, kurio ašmenys iš vienos pusės suformuoti stambiu pusiau statmenu retušu. Surasta ir apie 60 įvairaus dydžio skelčių ir jų fragmentų. Vyrauja taisyklingos vidutinio pločio ir plačios skeltės. Pusę jų yra su darbo žymėmis. Nuoskalų surinkta 348 vienetai. Kai kurios iš jų gana masyvios, šoninėse kraštinėse turi nereguliarų retušą ar utilizaciją.

Skeltės ir nuoskalos buvo nuskeliamos nuo vienagalių masyvių skaldytinių, kurių surasta 10. Dvigalis skaldytinis terastas vienas, bet ir tas pats buvo visiškai sunaudotas. Tyrimų metu pasitaikė ir pavienių titnago žaliavos rieduliukų.

Tirtame plote surinkta apie 150 įvairaus dydžio puodų šukių. Kelios dešimtys jų yra lipdytinės, o likusios - žiestos. Apie lipdytinę keramiką kol kas nieko aiškesnio pasakyti negalime. Tuo tarpu žiestos puodų šukės puoštos įvairaus pločio horizontalių juostelių linijomis, o viena šukė turi net siauro stačiakampio formos įspaudėlių ornamentą. Puodų pakraštėliai profiliuoti, atlenkti išorėn. Visa keramika išlikusi prastai, gana trapi.

Aptikta ir daugiau nei 150 osteologinės medžiagos vienetų. Ypač jos gausu buvo PR perkasos dalyje.

Apibendrinant galima pasakyti, jog tyrimų metu susidurta su daugiasluoksniu paminklu. Titnaginė medžiaga datuojama vėlyvuoju paleolitu - ankstyvuoju mezolitu, keramika - žalvario amžiumi-XVI a. Ypač ryškus XIII-XVI a. apgyvendinimo etapas, pastarajam, matyt, skirtina ir visa osteologinė medžiaga.

Egidijus Šatavičius

Vilniaus rajono akmens amžiaus paminklų tyrinėjimai

Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietės (Vilniaus r., Riešės seniūn.) yra 450 m į Š nuo Žalesos (Pikeliškių) ežero R kraštо, numelioruoto durpyno P krante (dabar čia yra pievos). Gyvenvietės buvo įkurtos ant aukšto ir statoko buvusio ežero kranto.

1990 m. žvalgomosios ekspedicijos metu A.Girininkas čia išskyrė 3 atskiras gyvenvietes (2 mezolitines ir vieną neolitinę), kurios viena su kita ribojasi ir užima daugiau nei 700 m ilgio buvusio ežero kranto ruožą. 1994-1995 m. čia tirtos 2 akmens amžiaus gyvenvietės.

Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietė I yra 350x150 m dydžio. Jos centrinėje dalyje yra stambus ir toli į buvusį ežerą nusidriekiantis pusiasalis. 1994-1995 m. LKPC archeologinė ekspedicija besileidžiančioje į durpyną